O‘QUVCHILARNING IJODIY KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISHDA BLUM TAKSONOMIYASINING AHAMIYATI

Andijon davlat pedagogika instituti
Psixologiya va pedagogika fanlar kafedrasi
katta o‘qituvchisi **Turdiyeva Shoxidaxon Anvardjonovna**,
Andijon davlat pedagogika instituti
Aniq va tabiiy fanlar fakulteti
Kimyo yo’nalishi 202-guruh talabasi
Rahmatjonova Zarina Elyorbek qizi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada o‘quvchilarning ijodiy kompetensiyasini shakllantirishda Blum taksonomiyasining pedagogik ahamiyati tahlil qilingan. Ta’lim jarayonida o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi, muammoli vaziyatlarni hal etishi, tahlil qilish, baholash va yangi g‘oyalarni yaratish kabi ijodiy ko‘nikmalarini rivojlantirishda Blum taksonomiyasining o‘rni yoritilgan. Shuningdek, taksonomiyaning bilim, tushunish, qo‘llash, tahlil, sintez va baholash bosqichlari orqali o‘quvchilarning intellektual faolligini oshirish imkoniyatlari ko‘rsatib berilgan.*

Kalit so‘zlar: *Blum taksonomiyasi, ijodiy kompetensiya, kreativ fikrlash, kompetensiyaviy yondashuv, ta’lim jarayoni, pedagogik texnologiyalar, mustaqil fikrlash, innovatsion ta’lim, o‘quv faoliyati*

Аннотация: *В данной статье анализируется педагогическое значение таксономии Блюма в формировании творческой компетенции учащихся. Подчеркивается роль таксономии Блюма в развитии творческих навыков учащихся, таких как самостоятельное мышление, решение проблемных ситуаций, анализ, оценка и создание новых идей в*

образовательном процессе. Также показаны возможности повышения интеллектуальной активности учащихся на этапах познания, понимания, применения, анализа, синтеза и оценки таксономии.

Ключевые слова: *таксономия Блума, творческая компетентность, творческое мышление, компетентностный подход, образовательный процесс, педагогические технологии, самостоятельное мышление, инновационное образование, учебные мероприятия.*

Abstract: *This article analyzes the pedagogical significance of Blum's taxonomy in the formation of students' creative competence. The role of Blum's taxonomy in the development of students' creative skills such as independent thinking, solving problem situations, analyzing, evaluating, and creating new ideas in the educational process is highlighted. It also shows the possibilities of increasing students' intellectual activity through the stages of knowledge, understanding, application, analysis, synthesis, and evaluation of the taxonomy.*

Keywords: *Bloom's taxonomy, creative competence, creative thinking, competency-based approach, educational process, pedagogical technologies, independent thinking, innovative education, learning activities.*

Kirish

Bugungi globallashuv va axborotlashuv jarayonida ta’lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biri – o‘quvchilarning ijodiy va mustaqil fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishdan iboratdir. Zamonaviy jamiyatda faqat tayyor bilimlarni egallash emas, balki yangi g‘oyalarni ilgari surish, muammolarga innovatsion yechim topish hamda o‘z bilimini amaliyotda samarali qo‘llay olish ko‘nikmalari muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu sababli ta’lim jarayonida o‘quvchilarning kreativ salohiyatini rivojlantirishga

xizmat qiluvchi pedagogik yondashuv va metodlarni qo‘llash dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Blum taksonomiyasi ta’lim maqsadlarini bosqichma-bosqich tashkil etishga xizmat qiluvchi samarali pedagogik model bo‘lib, u o‘quvchilarning bilish faoliyatini oddiy bilimlarni eslab qolishdan tortib, murakkab tahlil qilish, baholash va yangi g‘oyalarni yaratish darajasigacha rivojlantirish imkonini beradi. Mazkur taksonomiya orqali o‘quvchilarda mantiqiy, tanqidiy va ijodiy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirish mumkin. Ayniqsa, dars jarayonida muammoli vaziyatlar yaratish, interfaol metodlardan foydalanish va mustaqil topshiriqlarni tashkil etishda Blum taksonomiyasining ahamiyati katta hisoblanadi.

Asosiy qism

Zamonaviy ta’lim tizimida o‘quvchilarning ijodiy kompetensiyasini rivojlantirish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Ijodiy kompetensiya o‘quvchining mavjud bilim va ko‘nikmalarni yangi vaziyatlarda qo‘llay olishi, mustaqil fikrlashi, muammolarni tahlil qilishi hamda innovatsion g‘oyalarni ilgari surish qobiliyatini ifodalaydi. Bunday kompetensiyani shakllantirishda samarali pedagogik yondashuvlardan biri Blum taksonomiyasi hisoblanadi. Ushbu taksonomiya o‘quvchilarning bilish faoliyatini bosqichma-bosqich rivojlantirishga xizmat qiladi hamda ta’lim maqsadlarini aniq tizimlashtirish imkonini beradi.

Amerikalik pedagog olim Benjamin Blum tomonidan ishlab chiqilgan Blum taksonomiyasi bilish jarayonini olti asosiy bosqichga ajratadi: bilim, tushunish, qo‘llash, tahlil, sintez va baholash. Zamonaviy talqinda esa bu bosqichlar eslab qolish, tushunish, qo‘llash, tahlil qilish, baholash va yaratish tarzida ifodalanadi. Mazkur bosqichlarning har biri o‘quvchilarning fikrlash darajasini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega.

Blum taksonomiyasining dastlabki bosqichi – bilim yoki eslab qolish bosqichi bo‘lib, bunda o‘quvchilar mavzuga oid asosiy tushuncha, qoida va faktlarni o‘zlashtiradi. Ushbu bosqich ijodiy kompetensiyaning boshlang‘ich poydevorini yaratadi. Chunki mustahkam bilim bazasi bo‘lmasdan turib, o‘quvchi mustaqil va kreativ fikr yurita olmaydi. Keyingi tushunish bosqichida esa o‘quvchilar o‘zlashtirgan ma’lumotlarni izohlash, sharhlash va mohiyatini anglashga o‘rganadi. Bu jarayon o‘quvchilarning mantiqiy fikrlashini rivojlantiradi. Qo‘llash bosqichida o‘quvchilar nazariy bilimlarni amaliy vaziyatlarda qo‘llash ko‘nikmasiga ega bo‘ladi. Aynan shu bosqichda o‘quvchilarning mustaqil faoliyati kuchayadi, ular muammoli vaziyatlarga duch kelib, o‘z bilimlari asosida yechim topishga harakat qiladi. Bu esa ijodiy yondashuvning rivojlanishiga xizmat qiladi. Masalan, o‘quvchilarga hayotiy vaziyatlarga oid topshiriqlar berish orqali ularning muammoli fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirish mumkin. Hozirgi kunda kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etilayotgan ta’lim tizimida o‘quvchilarning ijodiy kompetensiyasini rivojlantirish ustuvor yo‘nalishlardan biri sifatida qaralmoqda. Ijodiy kompetensiya o‘quvchining yangicha fikrlashi, o‘z nuqtayi nazarini erkin ifodalashi, muammolarni tahlil qilishi va samarali qarorlar qabul qilishida muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, Blum taksonomiyasining ta’lim jarayoniga integratsiya qilinishi o‘quvchilarning bilish faolligini oshirish, ta’lim samaradorligini kuchaytirish hamda ularning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim pedagogik vosita hisoblanadi. Mazkur maqolada o‘quvchilarning ijodiy kompetensiyasini shakllantirishda Blum taksonomiyasining nazariy va amaliy ahamiyati, uning ta’lim jarayonidagi o‘rni hamda kreativ fikrlashni rivojlantirishdagi samarali jihatlari tahlil qilinadi.

Tahlil qilish bosqichi o‘quvchilarning axborotni qismlarga ajratish, sabab-oqibat bog‘lanishlarini aniqlash hamda muammoning mohiyatini chuqur

o‘rganish qobiliyatini shakllantiradi. Ushbu bosqichda o‘quvchi oddiy ma’lumotni qabul qiluvchi emas, balki faol tahlil qiluvchi subyekt sifatida namoyon bo‘ladi. Bu esa tanqidiy va kreativ fikrlashning rivojlanishiga olib keladi. Baholash bosqichida o‘quvchilar turli fikr va g‘oyalarni solishtirish, ularning afzallik va kamchiliklarini aniqlash hamda mustaqil xulosa chiqarishga o‘rganadi. Mazkur bosqich o‘quvchilarda erkin fikrlash, o‘z nuqtayi nazarini asoslash va himoya qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Bu esa ijodiy kompetensiyaning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Taksonomiyaning eng yuqori bosqichi – yaratish bosqichi bo‘lib, bunda o‘quvchilar yangi g‘oya, loyiha yoki mahsulot yaratishga yo‘naltiriladi. Aynan shu jarayon o‘quvchilarning kreativ salohiyatini to‘liq namoyon etadi. O‘quvchilar mustaqil ravishda innovatsion yechimlar ishlab chiqadi, yangi fikrlar taklif qiladi va o‘z ijodiy imkoniyatlarini amalda namoyish etadi. Zamonaviy ta’limning asosiy maqsadi ham aynan shunday ijodkor, tashabbuskor va mustaqil fikrlovchi shaxsni tarbiyalashdan iboratdir. Blum taksonomiyasidan foydalanish ta’lim jarayonining samaradorligini oshirishda ham muhim rol o‘ynaydi. Ushbu yondashuv asosida tashkil etilgan darslarda interfaol metodlar, muammoli ta’lim, loyiha asosida o‘qitish va hamkorlikda ishlash texnologiyalaridan samarali foydalaniladi. Natijada o‘quvchilarning darsdagi faolligi ortadi, bilimlarni chuqur o‘zlashtirishga erishiladi hamda ijodiy fikrlash muhiti shakllanadi.

Shuningdek, Blum taksonomiyasi asosida tuzilgan topshiriqlar o‘quvchilarning individual qobiliyatlarini aniqlash va rivojlantirish imkonini beradi. O‘qituvchi dars maqsadlarini bosqichma-bosqich rejalashtirish orqali har bir o‘quvchining bilish faoliyatini nazorat qiladi va ularni yuqori darajadagi fikrlashga yo‘naltiradi. Bu esa kompetensiyaviy yondashuv asosida ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Demak, Blum taksonomiyasi o‘quvchilarning ijodiy kompetensiyasini shakllantirishda samarali pedagogik vosita bo‘lib, u

o‘quvchilarning bilim olish jarayonini faollashtiradi, mustaqil va tanqidiy fikrlashini rivojlantiradi hamda kreativ yondashuvni shakllantirishga yordam beradi. Shu bois ushbu taksonomiyadan ta’lim jarayonida keng foydalanish zamonaviy pedagogikaning muhim talablaridan biri hisoblanadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Blum taksonomiyasi o‘quvchilarning ijodiy kompetensiyasini shakllantirish va rivojlantirishda muhim pedagogik asoslardan biri hisoblanadi. Ushbu taksonomiya ta’lim jarayonini oddiy bilimlarni o‘zlashtirishdan boshlab, mustaqil fikrlash, tahlil qilish, baholash va yangi g‘oyalarni yaratish darajasigacha bosqichma-bosqich tashkil etishga xizmat qiladi. Natijada o‘quvchilarda nafaqat nazariy bilimlar, balki amaliy ko‘nikmalar, kreativ yondashuv va muammoli vaziyatlarda samarali qaror qabul qilish qobiliyatlari ham shakllanadi.

Shuningdek, Blum taksonomiyasi o‘qituvchilarga dars maqsadlarini aniq rejalashtirish, topshiriqlarni murakkablik darajasiga ko‘ra tizimlashtirish hamda o‘quvchilarning individual qobiliyatlarini rivojlantirish imkonini beradi. Bu esa kompetensiyaviy yondashuv asosida ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO’YXATI

1. Benjamin Bloom. *Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals*. New York: Longmans, Green and Co, 1956.

2. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. *Ta’limda innovatsion texnologiyalar*. – Toshkent: Iste’dod, 2018.

3. Tolipov O‘., Usmonboeva M. *Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari*. – Toshkent: Fan, 2017.

4. Azizxo‘jayeva N. *Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat*. – Toshkent: TDPU, 2016.

5. Muslimov N., Usmonboeva M., Sayfurov D. *Innovatsion ta’lim texnologiyalari*. – Toshkent: Sano-standart, 2015.